

A licenciaszerződések gyakorlati kérdései

Molnár István¹

A licenciaszerződések megkötésével kapcsolatos általános kérdéseket a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény, valamint háttérjogszabályként a Polgári Törvénykönyv szabályozza. Tekintettel arra, hogy ezen jogszabályok többnyire diszpozitív rendelkezéseket tartalmaznak, így a részletek kimunkálása a joggyakorlatra marad. A licenciaszerződés megkötésekor különös figyelmet kell fordítani többek között a licenciatartalmának, területi és időbeli hatályának meghatározására, valamint a licenciatadó és a licenciatvevő jogai és kötelezettségei rögzítésére. Fontos kiemelni, hogy a licenciaszerződésekben a szellemi tulajdonjogok tekintetében a jogszavatosságot álláspontunk szerint nem lehet objektív körülménynek tekinteni, hanem össze kell kapcsolni a jóhiszeműség és az elvárható gondosság fogalmaival. Általában elmondható, hogy a licenciaszerződések számos kikötése versenykorlátozó, illetve erőfölényes helyzetet alakít ki vagy tesz tartóssá, amelynek tilalmát kimondja mind a hazai, mind pedig a közösségi jogalkotás is. Ami a versenykorlátozó magatartást illeti, ezen konfliktus jogi feloldásának egyik alapformája a versenykorlátozó magatartások meghatározott körének jogszabály útján történő csoportos mentesítése. Erre irányul a Bizottság legutóbbi 772/2004/EK rendelete a Római Szerződés 81. cikke (3) bekezdésének a technológiaátadási megállapodások csoportjaira történő alkalmazásáról.

Kulcsszavak: licenciaszerződés, licenciatvevő, licenciatadó, know-how

1. Bevezetés

A licenciaszerződés azon megállapodás, amely szerint egy szellemi alkotás jogosultja engedélyt ad ezen szellemi alkotás hasznosítására, a hasznosító pedig ennek fejében díjat fizet. A licenciaszerződések megkötésével kapcsolatos általános szabályokat a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (Szt.) III. Fejezete tartalmazza. A licenciaszerződésekre vonatkozó Szt.-beli szabályozás meglehetősen szűkszavú, háttérjogszabályként a Polgári Törvénykönyvre hivatkozik. Ráadásul az Szt. 30. §-a kimondja, hogy a felek a licenciaszerződésekre vonatkozó rendelkezésektől általában egyező akarattal eltérhetnek. A licenciaszerződések jogokban és kötelezettségekben megnyilvánuló tartalmára nézve a szabadalmi és polgári jogi jogszabályi rendelkezésekből keveset tudhatunk meg. Az ilyen részletek kimunkálása a joggyakorlatra maradt. A jelen munkában a licenciaszerződések megkötésével kapcsolatos gyakorlati kérdéseket ismertetem.

¹ Dr. Molnár István, szabadalmi ügyvivő, ügyvezető igazgató, BIOPOLISZ Kft (Szeged)

Általában elmondhatjuk, hogy a licencszerződések számos kikötése – függetlenül attól, hogy a szerződés tárgya nevesített oltalmi forma által vagy a polgári jog által általános jelleggel védett szellemi alkotás – versenykorlátozó, illetve erőfölényes helyzetet alakít ki vagy tesz tartóssá. A versenykorlátozás és az erőfölénnyel való visszaélés a piaci versenyre gyakorolt káros hatásuk következtében tilos. A versenyjog mint jogterület kiemelt jelentőségét bizonyítja, hogy az Európai Unió közösségi jogában elsődleges jogforrás, a Római Szerződés gondoskodik annak általános szabályozásáról, amikor 81. cikkében kimondja, hogy a közös piaccal összeegyeztethetetlen és ezért általában tilos minden olyan, vállalkozások közötti megállapodás, döntés és összehangolt magatartás, amely hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre, és amelynek célja vagy hatása a közös piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása; a 82. cikk értelmében pedig tilos egy vagy több vállalkozásnak a közös piacon meglévő erőfölényével való visszaélés, amennyiben ez hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre. A megfelelő hazai jogszabály, azaz a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. tv. – a jogharmonizáció követelményének megfelelően – a fenti két tilalmat a 11. és 20. §-ában a Római Szerződés 81. és 82. cikkeivel szinte szó szerint egyezően állapítja meg.

A szellemi tulajdonjogok természetéből adódó és a hasznosítás engedélyezésekor is lényegében fennmaradó monopolhelyzet következtében úgy fogalmazhatunk, hogy a licencszerződésben konfliktusba kerülnek egymással a szellemi tulajdonvédelmi és versenyjogi prioritások (Török 1999).

Ami a versenykorlátozó magatartást illeti, az előbbi konfliktus jogi feloldásának egyik alapformája a versenykorlátozó magatartások meghatározott körének jogszabály útján történő csoportos mentesítése (Sárközy 2001). A közösségi jogban a Római Szerződés alapján a megállapodások különböző csoportjaira az Európai Bizottság több, úgynevezett csoportmentesítési rendeletet alkotott. Hasonlóan, a magyar jogban a versenytörvény és a csoportmentesítésre vonatkozó közösségi szabályozás egyaránt érvényesül (Rácz–Boytha 1999).² A fentiekből látható, hogy a licencszerződések tartalmának meghatározásakor különös tekintettel kell lenni a versenyjogi megfontolásokra. Ezért a jelen munkában az egyes szerződéses kikötések ismertetésekor helyenként kitérek a versenyjogi problémák rövid ismertetésére, különös tekintettel a Bizottság 772/2004/EK rendeletére (2004. április 7.) a Szerződés 81. cikke (3) bekezdésének a technológiaátadási megállapodások csoportjaira történő alkalmazásáról.

² Az erőfölénnyel való visszaélésre nem lehet mentesítést kapni: az erőfölény pusztán megléte önmagában versenyjogilag megengedett, de az azzal való visszaélés mindig tilos.

2. A licenciaszerződésekben foglalt alapvető rendelkezések

A licenciaszerződés foglalt rendelkezéseknek – különösen külföldi partnerrel kötött szerződések esetén – olyan részletesnek kell lenniük, amilyen részletesség csak lehetséges, mivel utóbbi esetben nincs közösen alkalmazható nemzeti jog a licenciadó és licencivevő számára. Ennek eredményeként a külföldi partnerrel kötött szerződések igen terjedelmesek a jogok és kötelezettségek meghatározása tekintetében. Így van ez még akkor is, ha a nemzetközi magánjog kapcsoló szabályai vagy az alkalmazandó jog ettől eltérő kikötése lehetőséget ad közös jogszabályi háttér megteremtésére. Az államon belüli licenciaszerződések esetében a nem rögzített jogok és kötelezettségek kiegészíthetők egyszerűen a polgári jogra való hivatkozással annak biztosítására, hogy azonos és teljes legyen az értelmezés és alkalmazás.

A tapasztalatok szerint lényeges, hogy a licenciaszerződés tartalmát a lehető legrészletesebben határozzák meg akkor, amikor az egyik szerződő fél pozíciója a másik szerződő félhez képest alárendelt. A jóhiszeműség követelménye szerint mindazonáltal a licenciadó és licencivevő egyaránt feltételezi a másik fél felelősségét a licenciaszerződésben foglalt jogok és kötelezettségek végrehajtására – függetlenül tárgyalási pozíciójuktól. Rendkívül fontos az üzletfejlesztés szempontjából, hogy az erősebb pozícióban lévő szerződő felet érvényesíthetően ugyanolyan mértékig kössék a kötelezettségek, mint a másik felet.

A licenciaszerződések rendelkezései a következő hat csoportba sorolhatók:

1. a szerződési feltételek definiálása és tartalmának meghatározása,
2. a szerződés időtartama és megszűnése,
3. a licenciadó jogai és kötelezettségei,
4. a licencivevő jogai és kötelezettségei,
5. a műszaki segítségnyújtási szerződésben szabályozott kérdések és
6. egyéb (általános tartalmú) rendelkezések.

Az előző hat csoportba tartozó alapvető rendelkezések elé preambulomot, végére pedig összefoglaló részt lehet elhelyezni.

2.1. A szerződési feltételek definíciója és tartalmának meghatározása

Amennyire ez lehetséges, a speciális terminológia kivételével előnyös közérthető szavakkal szövegezni a szerződést. Ami a műszaki szakkifejezéseket illeti, az ilyen szakkifejezések meghatározását és értelmezését a szerződés részeként egységesíteni és konkretizálni kell – adott esetben a hivatkozott szabadalmi leírásokban és műszaki szakirodalomban megadottakra hivatkozással – annak érdekében, hogy elkerüljük a felek közötti konfliktust az ilyen kifejezések értelmezését és alkalmazását illetően.

Amikor a szabadalmazott találmány több termékre, eljárásra és alkalmazásra vonatkozik, alapvető fontosságú, hogy meghatározzuk és korlátozzuk azt az oltalmi

kört, amely nélkülözhetetlen a licenciavevő számára a technológia hasznosításához. Amikor a hasznosítást az oltalmi kör egészére engedélyezzük, nem szükséges az átengedett kör meghatározása. Ha több, egymástól elválasztható szabadalmi jogot engedélyezünk, ezeket konkrétan el kell határolni a licenciadó fizetésének feltételei szempontjából is.

2.1.1. Az engedélyezett know-how és műszaki információ meghatározása

A legfontosabb követelmény az engedélyezett know-how tartalmának világos és pontos meghatározása. Ebben konkretizálni kell például az engedélyezett technológia megvalósításakor alkalmazott nyersanyagokat, előállítási eljárásokat, az előállított termékeket és a termékek formatervezését is. Lehetőleg ki kell iktatni a szerződésből és külön kell szabályozni minden olyan technológiát, amelyre nincs a licenciadónak kizárólagos joga a szerződés megkötésekor.

Többféle technológia átadásakor szükséges lehet az átadott technológia tartalmának bizonyos meghatározás szerinti általános megadása annak érdekében, hogy elkerüljük a nagy mennyiségű műszaki információ bármely részletének a licencszerződés köréből történő kihagyását, illetve, hogy a szerződéshez csatoljunk egy olyan mellékletet, amely tartalmazza a hasznosításra engedélyezett technológia összes műszaki tartalmának ismertetését.

Amikor egy know-how licencszerződés tárgyát képező termék konkrét meghatározása szükséges, az átadott know-how alkalmazása gyakran konkrét termékek előállítására korlátozott. Ebben az esetben a későbbi viták elkerülése érdekében célszerű meghatározni, hogy a licenciadó megtiltja-e a know-how-nak vagy részletének más célokra való felhasználását, vagy hogy az ilyen felhasználásokra nézve előzetes hozzájárulást kell-e beszerezni a licenciadótól, illetve további licenciadó követelhető-e ezekben az esetekben.

2.1.2. A szerződés területi érvényességének meghatározása

Szabadalmi licencszerződés esetén az engedélyezett, szabadalmazott technológiát országokként kiállított szabadalmi okiratok határozzák meg. Ezek egymástól külön-külön is forgalomképesek, és a hasznosítás engedélyezése országokénti felsorolásban logikus. Know-how is engedélyezhető meghatározott területre korlátozva.

Nem árt megemlíteni a licencszerződések területi korlátozása mellett a területen belüli kizárólagosság fokozatait. A licenciadó kötelezhető arra, hogy a szerződés tárgya szerinti területen a licenciavevőn kívül másnak ne adjon hasznosítási engedélyt (egyedüli licencia), továbbá arra is, hogy a licencszerződés tárgyát maga sem hasznosítsa (kizárólagos licencia). A licenciahasznosítási jogosultság kizárólagosságának legenyhébb fokozata az egyszerű licencia, ahol valójában nem is beszélhetünk licenciavevői kizárólagosságról, hiszen a licenciavevő hasznosítási joga nincs hatással arra, hogy harmadik személyek kaphatnak-e hasonló engedélyt vagy sem. A hasznosítást így gyakorolhatja a licenciavevőn kívül a licenciadó és mind-

azok, akiknek az engedélyt a licenciadó a licencivevőn kívül megadta. Az egyedüli licencia esetén a licenciadó vállalja, hogy a szerződés érvényessége szerinti területre harmadik személynek nem engedélyezi a hasznosítást. Kizárólagos licencia esetében már maga a licenciadó is köteles a szerződés szerinti területen tartózkodni a licenciaszerződés tárgyának hasznosításától. Az abszolút területi védelmet biztosító licencia már a párhuzamos import lehetőségét is kizárja (Molnár 2003).

Érdekes probléma az átadott, védett információ és a területiség egymáshoz való viszonya. Ez a formálisan védett műszaki információ minden esetre (szabadalmi bejelentés, megadott szabadalom), azok életútjának bármely pillanatában igaz. Ha a technológia még csak a szabadalmi bejelentés stádiumában van, a szabadalmi eljárás előrehaladottságától függően az oltalom különböző számú államra terjedhet ki. Ez azt jelenti, hogy mivel az engedélyezési eljárás az egyes államokban eltérő eredménnyel járhat, elképzelhető, hogy a szabadalmi oltalom a licenciadó szándéka szerintinél kevesebb államban szerezhető meg. Megsemmisítési eljárások következtében a már engedélyezett szabadalmi oltalom is megszűnhet. E probléma nem oldható meg a jogszavatosság intézményével, hiszen – amint azt később ismertetjük – ilyenkor a licenciadó azért szavatol, hogy az átadás pillanatában az átadott technológián harmadik személynek nincs olyan joga, amely a hasznosítást akadályozná vagy korlátozná. A problémának vagyoni következménye, hogy szélsőséges esetben közkincsre (nem védett technológiára) kötnek a felek licencia szerződést.

A probléma áthidalására a következő megoldást javasoljuk. A licencia szerződésben külön-külön meg kell határozni, hogy mely országokra terjed ki az ideiglenes vagy végleges szabadalmi oltalom. Meg kell határozni továbbá, hogy ezek közül mely országok képezik a licencia szerződés tárgyát. A licenciaszerződésben más rendelkezéseknél pedig rögzíteni kell, hogy milyen hatással van a szerződéses jogokra és kötelezettségekre, ha egy, több vagy az összes államban a szabadalmi hatóságok elutasítása vagy harmadik személyek támadása (megsemmisítés) következtében megszűnik a szabadalmi oltalom. Ilyen joghatás lehet például a licencia díj csökkenése, licenciadás más, olyan országokban, amelyekre a licenciaszerződés eredetileg nem vonatkozott, de ahol a védelem fennáll, vagy a szerződés megszüntetése és a licenciadó azon részének visszakövetelése, ami a licencia vevőnek más forrásból nem térült meg. A probléma átvezet a jogszavatosság fogalmának a szellemi tulajdonjogok tekintetében való átértelmezésére. Erre a 2.3.1. pontban térünk vissza.

2.1.3. A nettó értékesítési ár meghatározása

A nettó értékesítési ár azon pénzösszeg, amely a hasznosításra engedélyezett szabadalom és/vagy know-how licenciadójának számításához az alapot képezi. Sok esetben a licenciadót az értékesítés teljes bevételének egy egynél kisebb szorzóval történő beszorzásával számítják ki. A nettó értékesítési ár számításához a bruttó értékesítési árból általában a következőket kell levonni:

- tranzakciós költség;

- fogyasztási adó;
- általános forgalmi adó;
- vámok és egyéb forgalmi típusú adók;
- szállítási költségek;
- csomagolási költségek;
- az áru tárolóedényének költsége;
- raktározási költségek;
- biztosítási díj;
- általános és mennyiséghez kötődő árengedmény;
- a bevételeket terhelő egyéb levonások;
- késedelmi kamat.

Érdekes kivétel, hogy jó minőségű kozmetikai termékek esetében a termék értékéhez nemcsak a beltartalom, de a csomagolás és a tárolóedény is hozzájárul, és ezért a csomagolási és tárolóedény-költségeket nem vonják le a bruttó értékesítési árból.

2.2. A szerződés időtartama és megszűnése

A licencszerződés általában aláírásának időpontjával lép érvénybe és a szerződésben meghatározott időpontig marad érvényben. Amennyiben a technológiának az adott országban történő bevezetéséhez az adott ország hatóságának jóváhagyása szükséges, akkor a szerződés a jóváhagyás megadásának időpontjával lép érvénybe.

2.2.1. A szabadalmi licencszerződés tartama és az ellenszolgáltatás megfizetésének ideje

Szabadalmi licencszerződések esetében a licencszerződés időtartamának igazodnia kell a szabadalmi oltalom időtartamához. Amikor több, egymástól különböző oltalmi idejű szabadalomról rendelkezik egy licencszerződésben, akkor a szerződés érvényessége addig tart, amíg valamennyi licenciába adott szabadalom oltalmi ideje le nem jár. Ha egy licencszerződés több szabadalomra is vonatkozik, akkor vannak esetek, amikor indokolt a szabadalmakat elsődleges szabadalmakra, valamint kiegészítő szabadalmakra felosztani, és különbséget tenni a fizetési feltételekben az elsődleges szabadalmak oltalmi idejének időtartamára vonatkozóan, illetve a fennmaradó időszakra vonatkozóan a kiegészítő szabadalmak oltalmának lejártáig bezárólag.

2.2.2. Kapcsolat a szerződés időtartama és a díjfizetési időszak között

A két időszak között ugyan általában szoros összefüggés van, mindazonáltal annak érdekében, hogy az utolsó díjfizetési kötelezettség teljesítése ne maradjon el a szerződés megszűnésekor, az utolsó díjfizetési kötelezettség teljesítési időpontjának megadásával együtt rögzíteni kell a szerződésben, hogy a szerződés hatálya a végső

fizetés teljesítésével szűnik meg, és eddig az időpontig a szerződésben rögzített valamennyi kötelezettség kikényszeríthető marad.

Általában elfogadott szabály, hogy a licenciadíjat csak a szabadalmi oltalom fennállása alatt lehet követelni. Úgy véljük, teljesen indokolt lehet az oltalom lejárta után is licenciadíjat követelni akkor, ha az oltalmi idő alatt a kialakottnál kevesebbet fizetett a licenciavevő, mert például olyan „részletfizetési” konstrukcióban állapodtak meg, amely szerint a licenciadíj meghatározott része az oltalom lejárta után válik esedékessé. Erre azonban a feleknek a szerződésben utalniuk kell és a szövegezésből ki kell derülnie, hogy mindkét fél azonosan értelmezi a csökkentett licenciadíjat.

2.2.3. A know-how licenciaszerződés esete

A know-how licenciaszerződésnek nincs jogszabályilag rögzített időtartama. A know-how licenciaszerződések addig maradnak hatályban ameddig a know-how vagyoni értékkel bír. Tehát határozatlan időre szóló szerződésről is lehet szó. Mindazonáltal a know-how-t általában addig tekintik vagyoni értékkel rendelkezőnek, amíg az nem válik közismertté. Bár még akkor is lehet kereskedelmi értéke know-how-nak, ha közismertté válik, feltéve, hogy a licenciavevő vagyoni előnyhöz juthat általa.

Nehéz megbecsülni a magas hozzáadott értékkel rendelkező know-how technológiai és gazdasági élettartamát. Először ezért célszerű egy határozott idejű, például 10 éves licencია kikötése, majd meg kell becsülni a fennmaradó hozzáadott értéket a licencია lejártának időpontjában, és ezt követően megállapodni a licenciadóval a licencია meghosszabbításának időtartamáról.

Know-how licenciaszerződések esetén a szerződés időtartama sok esetben eltér attól az időszaktól amíg az ellenérték fizetése történik. Az ellenérték fizetésének időtartamát a know-how gazdasági értékének alapulvételével határozzák meg. Azonban azt követően is, hogy lejár az az időszak, amikor licenciadíjat kell fizetni, továbbra is érvényben maradnak a titoktartási és a jogosulatlan felhasználás tilalmára vonatkozó kötelezettségek a szerződés teljes időtartama alatt.

2.2.4. A szerződés megszűnése és megszüntetése

A szerződés a meghatározott idő elteltével megszűnik. Ez alapvetően nem vet fel problémákat, bár a know-how-nak szerződés lejártát követő használatát megfelelő gondossággal kell rögzíteni a szerződésben. A megszüntetésnek két formája van:

1. a felek megállapodásával történő megszüntetés a szerződésben rögzített feltételek alapján;
2. egyoldalú felmondás vagy elállás valamelyik fél által valamely szerződéses kötelezettség teljesítésének hiánya miatt.

2.3. A licenciaadó jogai és kötelezettségei

2.3.1. Jogok és kötelezettségek általában

A licencszerződés lényegét egymással szemben álló teljesítések alkotják: a licencia tárgyát képező műszaki információ ismertetése és hasznosításának engedélyezése a licenciaadó részéről és az ellentételezés megfizetése a licenciaadó javára.

1. *A hasznosításra engedélyezett szabadalmi jog egyértelmű megállapítása.* A licenciaadónak világosan meg kell határoznia a licencszerződés tárgyát képező műszaki információt. Ez a következőket foglalja magában:

- az engedélyezett szabadalom vagy szabadalmi bejelentés meghatározása: a meghatározás történhet a találmány címének, a bejelentési számnak vagy a szabadalmi lajstromszámnak a megadásával.
- az engedélyezendő jog természete: itt kell meghatározni, hogy a licencia kizárólagos licencia vagy nem kizárólagos licencia, és hogy a licenciaadó hozzájárul-e allicencia engedélyezéséhez.
- a gyártás, alkalmazás és értékesítés mértéke, terjedelme: itt meg kell adni a termék, az eljárás, az alkalmazás stb. leírásait.
- az engedélyezett területi hatály meghatározása.
- a jogok meghatározása az engedélyezett technológiával összefüggésben létrejött fejlesztési találmányra. A fejlesztési találmányt a licenciaadó és licencievevő közötti kétoldalú szerződéssel kell egymás számára kölcsönösen engedélyezni. A fejlesztési megoldás definícióját világosan meg kell határozni. A fejlesztett technológia kezelését is meg kell határozni. Az olyan új találmányok esetére is ki kell térni, amelyek meghaladják a fejlesztési találmányok színvonalát.

2. *Az engedélyezett szabadalom érvényességére irányuló kikötés.* A licenciaadó licenciát azzal az előfeltétellel engedélyez, hogy az általa engedélyezett szabadalom érvényes. A licenciaadó köteles fellépni a bitorlóval szemben. Amikor a szerződő felek harmadik személyről úgy találják, hogy bitorolja a licencszerződés tárgyát képező találmányt, a licenciaadó kötelezettsége fellépni a bitorlóval szemben mind a licencievevő, mind a saját jogai és érdekei védelmében.

A jogérvényesítés pénzben kifejezhető költségekkel jár. A jogérvényesítés pénzbeli ráfordításának a felső határát a felek rögzíthetik. Ezt a már megkapott licenciadíj bizonyos százalékos értékeként kell megvonni. A kötelezettség mértéke egy gazdaságilag méltányos, rögzített határig terjed, például a már megkapott ellenérték feléig, egyharmadáig vagy egy előre megállapított, rögzített pénzösszegig.

3. *Együttműködés a bitorlóval szembeni fellépéskor.* Amikor akár a licenciaadó, akár a licencievevő úgy találja, hogy az engedélyezett technológiát harmadik sze-

mély bitorolja, a bitorlást észlelő fél azonnal köteles értesíteni a másik felet. A feleknek közösen kell megvizsgálni, hogy a bitorlót a bitorlás abbahagyására szólítsák-e fel, vagy például a bitorló számára licencszerződést ajánljanak. Ha nincs más eszköze az ilyen bitorlás abbahagyása kikényszerítésének, mint a jogi út, a bitorló ellen szabadalombitorlás miatt pert kell indítani. A keresetet benyújthatják a felek közösen vagy benyújthatja azt önállóan mind a licenciadó, mind a licencivevő. A kereset önálló előterjesztése esetén is kötelesek a felek egymással együttműködni.

4. *A perviselés költségei.* A perköltség viselését általában a licenciadó vállalja a kötelezettségvállalás felső határának rögzítésével. A fent említett megoldáshoz hasonlóan a licenciadó rendszerint a licencivevőtől már megkapott licenciadíj meghatározott hányadáig (például 50 százalékáig) viseli a jogérvényesítés költségeit.

5. *Szavatosság.* A licenciadó szavatol azért, hogy az engedélyezett technológia harmadik személy szabadalmi jogait nem sérti. A licenciadó a hasznosítás engedélyezése előtt végrehajtott szabadalmi státusvizsgálás elvégzésének eredményére alapozza ennek a kötelezettségnek való megfelelését. Azonban harmadik személyek szabadalmi jogainak bitorlása előre nem látható módon is előfordulhat, amikor a szerződés megkötésének időpontjában egy publikálatlan szabadalmi bejelentés kívül esik a licenciadó kutatásának tárgyköréből, vagy amikor a licencszerződés területi hatálya alá tartozó államban a kutatást nem végezték el kellően körültekintően. Az ilyen esetben alkalmazható intézkedések a következők.

Amikor a licencivevő ellen szabadalombitorlás miatt peres eljárást indítanak:

- a licenciadó értesítése;
- a felelősség megosztása a licenciadó és a licencivevő között;
- azon költségek megosztása, amelyek az elhúzódo szabadalmi pereskedéshez és a jogvita rendezéséhez szükségesek;
- a bírósági eljárás elvesztése ellen teendő intézkedések: (a) a licencszerződés megszüntetése a licencivevő által, (b) ha a licencivevő a szabadalmi licencszerződés folytatását kívánja, a licencivevő kérheti a licenciadót, hogy tárgyalásokat folytasson a harmadik személy jogába tartozó szabadalomra vonatkozó licencszerződés megkötéséről, (c) amikor licenciadóját kell fizetni ezen harmadik személynek, az eredeti engedélyezett szabadalom licenciadónak járó díját a felek csökkenthetik (például legfeljebb 50 százalékos mértékig).

Amikor a bitorlás úgy következik be, hogy sem a licenciadó sem a licencivevő felelőssége nem állapítható meg, a kártérítés mértékét a felek egyenlően kötelesek viselni.

Ha a bitorlás sem műszakilag, sem gazdaságilag nem kerülhető el, a licenciadó köteles a lehető legnagyobb segítséget megadni a viták rendezéséhez, mivel a bitorlás a szerződés megkötésének időpontjában nem volt előre látható.

6. A licencszerződés tárgyát képező szabadalomnak a licenciavevő általi megtámadásának kizárása. A megtámadás kizárására irányuló szerződési kikötés azt jelent, hogy a licenciavevő nem vonhatja kétségbe az engedélyezett szabadalom érvényességét a szerződés tartama alatt, és nem nyújthat be felszólalási vagy megsemmisítési kérelmet a szabadalom érvénytelenítése érdekében még akkor sem, ha a licenciavevő a megsemmisítésre jogalapot találna.

7. Know-how hasznosításának engedélyezése. A licenciadó kötelezettsége az engedélyezendő know-how meghatározása, ezen belül: a know-how definiálása, azon ingó és ingatlan vagyontárgyak felsorolása, amelyeket a meghatározás szerint biztosítani kell, és azon árucikk ismertetése, amelyben általában megtestesülnek az említett anyagok, továbbá annak megtiltása, hogy a termékeket a konkretizált műszaki alkalmazástól eltérő célokra használják fel.

8. Az átadott know-how-val kapcsolatos szavatosság:

- A teljesítés szavatolása: A termelési technológia esetében három feltételt: a gyártás méretét, hozamát és minőségét kell szavatolni. A szavatosság eszközeként részletesen ismertetni kell a termékek értékelésére irányuló kísérleti műveleti eljárásokat, ellenőrzési eljárásokat és prototípusok értékelésére irányuló eljárásokat. Amikor a licenciavevő képtelen az említett feltételeket biztosítani, a licenciadó szavatossági kötelezettsége megszűnik. Amikor a technológia ismételt megfelelő ellenőrzés után sem éri el a meghatározott műszaki színvonalat, a licenciadó előre meghatározott kártérítést köteles fizetni, amely arányos az értékcsökkenéssel (*actio quanti minoris*). Ha a szavatosságot a licenciadó azért nem képes teljesíteni, mert a hiányosság magában a know-how tárgyát képező technológiában vagy a licenciadó által adott útmutatásban van, ez a licenciadó szerződésszegését jelenti.
- Szavatosság harmadik személyek szabadalmának bitorlása ellen

E helyütt a szabadalmi licencszerződésekre vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.

Úgy látjuk, sem a szakirodalom, sem a szerződési gyakorlat nem eléggé következetes az átadott (formálisan védett vagy titkos) technológiai információhoz fűződő jogszatosság tekintetében. A rendes dolgok körében a jogszatosság nem függ időponttól vagy a dolog védettségi életútjától. A jogszatosság jóhiszeműségtől független, abszolút követelmény, aminek a szankciója az elállás, illetve *in integrum restitutio*. Ez a szabály a szellemi tulajdonjogok esetén alkalmazhatatlan, nem véletlen, hogy az Szt. elállás helyett felmondási jogkövetkezményt fűz a jogszatosság teljesítésének elmaradásához. Úgy véljük, ez csupán rész megoldás, és az alábbi megoldást javasoljuk.

Javaslatunk szerint a szellemi tulajdonjogok esetében a jogszatosságot – a jogi tárgy dinamikája következtében – nem objektív körülményként kellene tekinte-

ni, hanem össze kellene kapcsolni a jóhiszeműség és az elvárható gondosság fogalmaival. Úgy véljük, ilyen esetekben nem követelhető több annál, hogy a licenciadó az átadás pillanatában úgy tudta és az elvárható gondosság tanúsítása mellett úgy is tudhatta, hogy harmadik személynek az átadott technológián nincs olyan joga, ami a licenciatvevő általi hasznosítást akadályozná vagy korlátozná. Minden egyéb kérdés, nevezetesen, hogy mi történik, ha később kiderül, hogy harmadik személynek mégis vannak akadályozó vagy korlátozó jogai és ehhez milyen szankciót kell rendelni, a licenciaszerződésben más helyeken (például az átadott technológia védettségének hatósági aktus vagy harmadik személyek támadása következtében történő megszűnése, akadályozó vagy korlátozó jogok később ismertté válása, a szerződés egyező akarattal történő módosítása, esetleg a szerződés megszűnése és megszüntetése) kell rendezni.

9. *A know-how ismertetésének és felhasználásának korlátozása.* Annak érdekében, hogy az üzleti titkot képező know-how ne veszítse el értékét, a licenciatvevő általi adatkezelést szigorúan szabályozni kell. Például korlátozni kell azon személyeknek a körét, akik hozzá férhetnek a hasznosításra engedélyezett know-howhoz (például csak azok a vezetők és alkalmazottak, akik közvetlen kapcsolatban állnak az átadott know-how-val). Amikor szükséges, hogy ismertessék a know-how-t például mérnöki irodával, alvállalkozóval, segédeszköz gyártókkal, a licenciadótól előzetes hozzájárulást kell beszerezni és titkossági szerződést kell kötni az említett cégekkel.

10. *A licenciadó nyilatkozata a know-how feletti jogokról.* A szerződésben egyértelműen rögzíteni kell, hogy a licenciatvevő rendelkezésére bocsátott know-how a licenciadó tulajdona nemcsak a szerződés idejére, de a szerződés megszűnése után is. A licenciatvevő pusztán alkalmazási jogot szerez a titkosság fenntartásának kötelezettsége és a licenciaszerződés szerinti jogosulatlan felhasználás megtiltásának kötelezettsége mellett.

11. *A know-how fejlesztése vagy módosítása.* Amikor a licenciatvevő műszaki, kutatási és fejlesztési kapacitása ugyanolyan nagy, mint a licenciadóé, a fejlesztett technológiára és termékekre vonatkozó információ kétoldalú cseréje várható. Ilyen esetben a „fejlesztés” kifejezést szigorúbban kell meghatározni mint szabadalmi licenciacsere esetén.

Egyértelműen rögzíteni kell, hogy a licenciadó semmilyen felelősséget nem vállal, ha a licenciatvevő felhatalmazás nélkül módosítja a know-how-t vagy a termék megjelenését, megszakítja a termék azon mintavételét, amely termékek szavatosság tárgyát képezik, továbbá megváltoztatja azon nyersanyagokat, alkatrészeket, termékszabványokat vagy formatervezési elemeket, amelyek szükségesek a know-how működtetéséhez.

12.A *know-how licencszerződéssel összefüggő tájékoztatás és szolgáltatás*. Ezen kötelezettség a következőket foglalja magában:

1. műszaki tájékoztatás és szolgáltatás, ezen belül:
 - tájékoztatás a biztosított termékleírásokkal, formatervezési mintákkal és előállítási technológiával kapcsolatban;
 - útmutatás az üzemek és gyáregységek tervezésével és építésével kapcsolatban;
 - segítség a felszerelések beszerzéséhez és útmutatás telepítésükhöz;
 - a licencvevő alkalmazottainak betanítása és útmutatás a műveletek elvégzéséhez;
 - a termékek és a technológia kompatibilitásának biztosítása;
 - egyéb mérnöki szolgáltatás és tanácsadás biztosítása;
2. felszerelések alkatrészek, nyersanyagok stb. biztosítása vagy telepítése a licencvevő igénye szerint;
3. marketing vagy menedzsment segítségnyújtás: az ilyen szolgáltatásokat a licencvevő igénye szerint a felek külön szerződésben is szabályozhatják.

2.4. A licencvevő jogai és kötelezettségei

2.4.1. Jogok és kötelezettségek általában

A licencvevő kötelezettsége az engedélyezett technológia ellenértékének (a licencdíjnak) megfizetése és joga a licencbe vett szabadalom és/vagy know-how hasznosítása.

1. *Az ellenérték megfizetésének kötelezettsége*. A licenciadónak fizetendő licencdíjat bizonyos időszak alatt várt többletjövedelem vagy várt megtakarítás alapján kell meghatározni. A többletjövedelem meghatározásának alapjául szolgáló időszakot általában 10-15 évben határozzák meg, amely egyben a szerződés időtartama. A fizetési feltételeket erre az időszakra határozzák meg, és a szerződés időtartamának meghosszabbítása esetén a többletjövedelmet az eredetileg becsült többletjövedelemtől külön határozzák meg, a technológiának meghosszabbításkori aktuális értéke szerint (Razgaitis 2003). Statisztikailag a licencvevő elvárt többletjövedelmének 1/3-1/5-e megfelelő ellentételezés a hasznosítás engedélyezéséért.

Az ellentételezés fizetési módja lehet ún. „*straight-line*” mód vagy „*declining balance*” mód vagy ezek kombinációja. A *straight-line* fizetési mód szerint rögzített összeget egyszerre vagy részletekben fizetnek. A folyamatos licencdíj fizetési mód szerint a licencdíjakat szabadalom vagy know-how alkalmazásának mértéke szerint fizetik. Ezen eljárás szerint egy konkrét pénzüsszeget határoznak meg minden egyes termékegység után az előállított vagy értékesített termékekre. Ilyen az *ad valorem* eljárás, amely szerint a nettó értékesítési ár bizonyos százalékát reprezentáló pénzüsszeget fizetik.

Kizárólagos licencszerződésekben gyakran kötnek ki minimális licencdíjat mint a licencvevőre kirótt minimális erőfeszítési kötelezettséget. Ezen minimális licencdíj-fizetési kötelezettség szerint rögzített licencdíjat kell fizetni a termelés méretétől vagy az értékesítés mértékétől függetlenül.

Az ellenérték megfizetésének módja egy külön tanulmányt érdemlő terjedelmű téma, aminek a részletesebb ismertetésére e helyütt nem vállalkozunk, de hivatkozunk Gossett (2004) e témában írt munkájára.

2. *Az ellenérték megfizetésének dokumentálásához, jelentés elkészítésére és audit elfogadására irányuló kötelezettség.* A licenciadó megköveteli a licencvevőtől, hogy megőrizze azokat a bizonylatokat, amelyek a fizetendő ellentételezés számításának alapját képezik, különösen folyamatos fizetésű licencdíjak esetén. Általában kikötik azt is, hogy a licencvevő könyvelése a licencszerződés fennállása alatt a licenciadó vagy a licenciadó által meghatalmazott képviselő vizsgálatának tárgya legyen. Ekkor a licenciadónak előzetesen értesítenie kell a licencvevőt.

3. *A licencbe vett technológia hasznosításának kötelezettsége.* Mivel a licencvevő engedélyt kap a licenciadó tulajdonához tartozó szellemi alkotás felhasználására, a licencvevő kötelezettsége, hogy azt hatékonyan alkalmazza, jövedelmet termeljen belőle és ellentételezésként juttassa vissza ezen jövedelem egy részét a licenciadónak. Ez nemcsak kötelezettsége a licencvevőnek, de felelősséggel tartozik a társadalom felé is, hogy ne hagyja hasznosítatlanul az értékes technológiát. A licenciadó igényelehti, hogy egyértelműen határozzanak meg olyan eljárást, amely hatásos a licencvevőnek a licencbe adott technológia hasznosítására tett erőfeszítéseinek mérésére.

4. *Titoktartás és a jogosulatlan hasznosítás tilalma.* Egy know-how licencszerződés esetében nélkülözhetetlen, hogy a licencvevő biztosítsa, mind a know-how titkosságát mind mások általi jogosulatlan hasznosításának tilalmát annak érdekében, hogy megőrizze a know-how technológiai értékét.

5. *Az engedélyezett szabadalom megtámadásának tilalma.* A megtámadás tilalmára vonatkozó rendelkezés azt jelenti, hogy a licencvevő nem vonhatja kétségbe a szabadalom érvényességét, továbbá hogy a licencvevő nem támadja meg a szabadalmat harmadik személyen keresztül. Ezen rendelkezés alapját az a megfontolás képezi, hogy a licencvevő számára nem előnyös az ilyen megtámadás, hiszen alapvetően azonosak az érdekeik a licenciadóéval.³ E rendelkezés versenyjogiilag problematikus. A korábbi európai csoportmentesítési szabályok sem tették alkalmazhatóvá a megnevezési klauzulát, a jelenleg hatályos EK rendelet 5 (c) cikke

³ A szabadalom megsemmisítése esetén megszűnne a licencdíj fizetési kötelezettség, de egyben a szabadalom által biztosított kizárólagosság is.

is kizárja az ilyen rendelkezéseket a csoportmentesítés kedvezményéből (az egyedi mentesítés ebben az esetben is kérelmezhető).

Megjegyezzük, hogy bár igazán nem tűnik „fair” eljárásnak, hogy az átadott szabadalmat (és annak hiányosságait) legjobban ismerő fél is kérelmezheti a megsemmisítést⁴, a jogalkotó azonban – úgy tűnik – többre értékeli azon közérdeket, hogy csak védhető, védett információ lehessen visszerthes szerződés tárgya.

6. *Bitorlás elleni fellépés.* Amikor az engedélyezett szabadalmi és más jogokat bitorolják, a licenciadó kötelezettsége az ilyen bitorlás elleni fellépés. Amikor az engedélyezett szabadalom vagy know-how harmadik személyek szabadalmi jogait bitorolja, a licenciatvevő ezt saját problémájaként kezelve, a licenciadóval együttműködésben, a licenciadó felelősségének határáig vállalja a jogorvoslat keresését. A licenciadó köteles a lehetséges mértékig együttműködni a licenciatvevővel és mindkét fél köteles együtt munkálkodni a bitorlás elleni fellépésen.

7. *A termékleírásnak és minőségi szabványnak való megfelelés kötelezettsége.* A licenciatvevő köteles megfelelni a termékleírásnak és szabványoknak, amelyeket a licenciadó határozott meg különösen abban az esetben, amikor az engedélyezett termékek értékesítésre szánt késztermékek, mivel azok közvetlenül fogyasztói értékelés tárgyát képezik. Ez abszolút értelmű követelmény abban az esetben, amikor védjegy használatát is engedélyezik, mivel ebben az esetben a fenti kötelezettség megsértése esetén a licenciadónak meg kellene szüntetni a védjegy használatának engedélyezését annak érdekében, hogy megvédje a védjegy és saját vállalkozása hírnevét.

8. *A körülmények megváltozására vonatkozó klauzula.* Miután a licenciadó és a licenciatvevő megegyeztek a licencszerződés tartalmában és megkötésében, mindkét félnek be kell tartania a szerződés rendelkezéseit. Mindazonáltal, ha korábban stabil körülmények drámaian megváltoznak és a közelgő drámai változás megtörténne nem volt előre látható, az érintett fél kérheti a másik féltől a körülmények megváltozására vonatkozó klauzula alkalmazását.

A körülmények megváltozásának alapelve azt jelenti, hogy a szerződésnek addig kell érvényben maradnia, amíg azok a körülmények, amelyek között a szerződést megkötötték lényegében változatlanok maradnak, és miután ezen körülmények az elviselhető határt meghaladó mértékben megváltoztak, a szerződés már nem rendelkezik további kötőerővel.

A körülmények megváltozásának esetei:

- a gazdasági-társadalmi alaphelyzet megváltozása: például háború kitörése;
- előre nem látható körülmények;

⁴ A komolyabb licencszerződéseket az angol nyelvű szakirodalomban „due diligence”-nek nevezett átvilágítási eljárás előzi meg.

A körülmények megváltozásának következményei:

- A szerződés módosítása. Az a fél, akinek a számára a körülmények megváltozása hátrányos, kérheti a szerződés módosítását. A gyakorlat azt mutatja, hogy a körülmények megváltozására való hivatkozással a szerződés azonnali megszüntetésének kérése nem fogadható el.
- A felmondás jogának gyakorlása. Amikor a másik fél elzárkózik a szerződés módosításától vagy ha a módosítás értelmetlen, a szerződés megszüntethető.

9. *A hasznosítás engedélyezett mértékének meghaladása.* Ha azon műszaki tartalom, amellyel a licencivevő aktuálisan megvalósítja a licenche vett technológiát az engedélyezett szabadalmi jog terjedelmén túlterjed, akkor a licenciavevőnek kérnie kell a licenciadót, hogy módosítsák a licenciadás feltételeit, így például az ellentételezés mértékét. Ebben az esetben a licenciavevő számára nagyon fontos, hogy a tárgyalás sikere érdekében megfelelő szakértői véleménnyel rendelkezzen, amely érvényes és nyilvánvaló bizonyítékot szolgáltat a licenciadó meggyőzéséhez a szerződés időközi módosításához.

2.5. *Műszaki segítségnyújtási szerződés*

Szolgáltatási vagy műszaki segítségi nyújtási szerződést általában csatolnak a licenciaszerződéshez (Lontai 1978). Még a know-how-t nem tartalmazó szabadalmi licenciaszerződés esetében is általában szükséges a műszaki segítségnyújtás a licenche vett technológia üzembe helyezéséhez. Know-how licencia esetén a műszaki segítségnyújtás elengedhetetlen kelléke a technológia-átadásnak. A műszaki segítségnyújtás két kategóriából áll:

1. Műszaki betanítás: A műszaki betanítás a licenciavevő mérnökeinek, szakembereinek és betanított személyzetének a képzése. A műszaki betanítást általában a licenciadó mérnökei biztosítják a licenciavevő, a licenciadó vagy mindkét fél telephelyén.
2. Műszaki betanítástól eltérő betanítások: Ezek körébe anyagok, ábrák, leírások, műveleti utasítások, felszerelések biztosítása tartozik.

A fenti esetben következő körülményeket kell rögzíteni:

- a kiküldendő mérnökök szakképzettségének, képességének és számának meghatározása;
- a célkitűzések meghatározása (gyártó telephely felépítése, működtetése, termelés);
- útmutatás a környezetvédelmi intézkedésekhez;
- a személyzet kiküldetési-terv ideje, periódusa és gyakorisága;
- a műszaki segítségnyújtás helye;

- a kiküldött mérnökök munkakörülményeinek rögzítése;
- a műszaki segítségnyújtás költségeinek megosztása;
- titoktartási kötelezettségek vállalása mindkét fél részéről.

Úgy véljük, hogy szabadalmi licencszerződések esetén indokolt a műszaki segítségnyújtásnak külön szerződésben történő szabályozása. A tiszta szabadalmi licencszerződés ugyanis önmagában alkalmas a teljesítésre. Ilyen esetekben az egységes szerkezetben való szabályozás akár hátrányos is lehet, hiszen ha a műszaki betanítással kapcsolatos, bármely szerződési kikötést – bármilyen okból – módosítani kell, a módosítás az egész licencszerződést érinti, és mint ilyet, azon országokban, ahol azt megkövetelik (például Magyarország) be kell vezetni a szabadalmi hivatalok nyilvántartásaiba (lásd: 2.6.10. pont). Ez nagy körütekintést igénylő és körülményes kötelezettség, elmulasztása esetén pedig egyik lehetséges szankció, hogy jóhiszemű harmadik személy általi jogszerzés esetén nem lehet a licencszerződésre vagy annak módosítására hivatkozni. Know-how vagy vegyes licencszerződések esetén azonban – mivel a szerződés műszaki betanítás nélkül gyakorlatilag nem teljesíthető – teljesen indokolatlan a külön szerződésben történő szabályozás.

2.6. Általános jogi rendelkezések

Az általános jogi rendelkezések a jogászok szemszögéből nézve mint védelmi intézkedések kerülnek be a szerződés szövegébe, és akkor vehetjük hasznukat a problémák megoldása során, amikor a felek között véleménykülönbségek merülnek fel, vagy más problémák keletkeznek a licencszerződéssel kapcsolatban. Tehát ezek a rendelkezések szükségtelenek maradnak mindaddig, amíg a felek problémák nélkül teljesítik a licencszerződésben foglaltakat.

2.6.1. Preambulum („első szakasz”)

A preambulum leírja a szerződéskötés előtt fennálló feltételeket, és segítségül szolgálhat ahhoz, hogy kizárjuk a félreértelmezéseket, hamis tényállításokat, amennyiben a felek állításaiban eltérések mutatkoznak. Továbbá, amennyiben a szerződés szövege nem fogalmaz egyértelműen valamilyen kérdésben, úgy a preambulum eligazít a helyes értelmezés tekintetében.

A preambulum rendszerint az alábbi rendelkezéseket tartalmazza:

- A szerződés tárgyát képező technológia rövid összefoglalása, és a licenciadó nyilatkozata a tárgybeli technológia tulajdonjogáról vagy azon jogosultságról, hogy azt licenciába adja.
- A tárgybeli technológia kifejlesztésének kiterjedése és a hasznosítás területének meghatározása.
- A licencvevő nyilatkozata, hogy licenciát meg kívánja szerezni.
- A biztosítandó licencia terjedelme vagy a licenciadó által biztosítandó információk és szolgáltatások terjedelme.

- A szerződő felek közötti korábbi kapcsolat.
- A körülmények amelyek mellett a szerződés létrejött.

2.6.2. A legkedvezőbb feltételek kikötése licenciavevő javára

A legkedvezőbb feltételek kikötése arra a rendelkezésre utal, hogy amennyiben a licenciadó egy harmadik személy részére kedvezőbb feltételekkel ad licenciat, mint amelyeket a licenciavevőnek a licenciaszerződésben biztosít, akkor a harmadik személynek ilyen módon biztosított kedvezőbb feltételeket a licenciavevő javára is biztosítani kell attól az időponttól kezdve, amikortól ezek a kedvezőbb feltételek a harmadik személy viszonylatában hatályba lépnek (Bleeker és szerzőtársai 2003). Ez a rendelkezés csak akkor alkalmazható, ha azonos minőségű és terjedelmű szabadalomra vagy know-how-ra adnak licenciat.

2.6.3. Vis maior

Azon helyzetek kezelésére, amelyeket a felek nem láthatnak előre, amelyek a rendszerint hosszú időtartamra létrejött licenciaszerződések alatt keletkezhetnek és megakadályozhatják a szerződéses kötelezettségek teljesítését, ezen helyzetek *vis maior*-ként határozhatók meg. A licenciaszerződés rögzíti, hogy ameddig ezek ezen *vis maior* okok fennállnak a felek a szerződésben rögzített kötelezettségeik teljesítésével következmények nélkül késedelembe eshetnek. Külföldi partnerrel kötött szerződésekben, ahol az alkalmazandó jog országonként eltérő és azok tartalma nem is biztos, hogy teljesen egyértelmű, különösképpen kívánatos lehet kifejezetten és konkrétan megfogalmazni a *vis maior* tartalmát. *Vis maior*-ként általában földrendéget, villámcsapást, tűzvészt, természeti katasztrófát, háborút, lázadást, megszállást, járványt, közlekedés kiesését, embargót, robbanást, sztrájkot vagy más munkaügyi vitát, és más hasonló, a felek befolyásán kívül eső okokat határoznak meg.

2.6.4. A szerződés teljességére és egyedüli értelmezésére vonatkozó rendelkezés

Ez a rendelkezés azt a célt szolgálja, hogy megelőzhető legyen minden vita azon kérdések vonatkozásában, amelyek nem kerültek kifejezetten rögzítésre külföldi partnerrel kötött megállapodások hivatalos szövegében, hogy a hivatalos szöveg tükrözze a felek között elért konszenzus teljes tartalmát, és hogy a hivatalos szerződés megkötése előtt szóbeli vagy írásbeli tárgyalásokon és egyeztetéseken elért azon megállapodásnak, amelyet nem rögzítettek kifejezetten, a szerződésben ne legyen kötelező ereje. Figyelembe véve az egyes országok jogrendszere közti különbségeket, a külföldi partnerrel kötött szerződések általában világosan és részletesen leírják a szerződés tartalmát, szem előtt tartva, hogy a jogok és kötelezettségek, valamint a felek közötti bizalmi viszony, amely a felek közötti konszenzus eredménye, kizárólag a szerződés szövegén alapul.

2.6.5. Felelősségvállalás kizárása

A technológia licenciában a szabadalmi és know-how licenciára vonatkozó másodlagos felelősségvállalás általában olyan problémakör, amely kívül esik a felek hatókörén, így az nem is lehet felelősségvállalás tárgya. Vannak esetek, ahol a termékfelelősséget egy, az alábbihoz hasonló kikötéssel már eleve kizárják: „semmilyen a licenciadótól származó információból eredő vagy annak felhasználásának tulajdonítható kárt nem kell megtéríteni, továbbá bármilyen körülmény is a kár oka, semmilyen jövőbeni kárt nem kell megtéríteni”.

Olyan esetek is vannak, ahol ezen túlmenően rögzítésre kerül, hogy a „licenciavevő viseli a felelősséget az információ használatáért vagy az annak az alapján előállított termékért, és semmilyen kárt nem háríthat át licenciadóra”.

2.6.6. Jogokról való lemondás

Annak érdekében, hogy biztosítva legyen, hogy az egyik szerződő fél által az őt megillető jogok egy részéről történő lemondás ne érintse a szerződés egészét vagy bármely más szerződéses kikötést, szokásos az alábbi rendelkezést beiktatni: „a bármelyik fél által az őt a másik féllel szemben, vagy a másik fél nem-teljesítése vagy szerződésszegése alapján megillető jogról való lemondás nem jelenti a lemondást azon jogokról, amelyek a szerződés más rendelkezéseiben kerültek rögzítésre vagy olyan jogokról, amelyek a másik fél egyéb nem-teljesítése vagy szerződésszegése alapján illetnék meg a felet.”

2.6.7. A szerződés engedményezése

A licencszerződést a felek a közöttük fennálló bizalmi kapcsolat és érdekközösség alapján hosszabb időtartamra kötik. Ennek megfelelően rögzítik, hogy „egyik fél sem jogosult a másik fél előzetes írásbeli hozzájárulása nélkül a szerződésben rögzített jogainak és kötelezettségeinek bármely részét vagy azok egészét harmadik félre engedményezni, a szerződéses jogait zálogjoggal vagy más módon megterhelni, vagy allicenciát adni.”

Napjainkban a szervezeti struktúrák és a vállalati menedzsmentek nemzetközileg olyan helyzetben újulnak meg folyamatosan, ahol az összeolvadásokra és felvásárlásokra vagy üzleti engedményezésekre hirtelen, a másik szerződő fél tudta nélkül kerül sor. Annak érdekében, hogy az eredeti licencszerződésben részes felek között létrejött bizalmi viszony az egyik fél kicserélődése után is fennmaradjon, és hogy az új helyzet okozta nehézségeken is felül lehessen kerekedni, szükséges fontolóra venni annak megkövetelését, hogy a bármely fél menedzsmentjében bekövetkező alapvető változásokról előre kelljen tájékoztatni a másik felet, és hogy a két félnek konzultálnia kelljen egymással a szerződés rendelkezéseinek olyan jellegű módosításáról, amely igazodik az új szituációhoz.

2.6.8. A viták rendezése

1. *Vitarendezés a két fél közötti tárgyalás útján:* Amennyiben a szerződésből valamilyen vita keletkezik, úgy mindkét fél számára a legjobb megoldás, ha a vitát tárgyalásos úton, egymás álláspontjának figyelembevételével rendezik. Feltéve, ha ez lehetséges. Mindenesetre, ha a felek nem tudnak megállapodást elérni, úgy a szerződésben egyértelműen rögzíteni kell a vita elrendezésének egyéb módját is.

2. *Bírósági eljárás:* Ez a legpártatlanabb és legésszerűbb vitarendezési mód.

A bírósági eljárás előnyei:

- Jogilag pontos és pártatlan ítélet várható.
- Az ítéletet végrehajtatni is könnyű. A korábbi ítéletek áttekintése segíthet abban, hogy előzetesen információt szerezzünk a bíróság várható ítéletéről.

A bírósági eljárás hátrányai:

- Meglehetősen nyílt, valamint idő- és költségigényes.
- Amennyiben az ügy tárgya know-how, akkor az könnyen nyilvánosságra kerülhet, és akkor semmi haszon nem származik a pereskedésből.

3. *Választottbírósági eljárás:* A választottbírósági eljárás alkalmas lehet know-how licenciából eredő vita eldöntésére.

A választottbírósági eljárás előnyei:

- Hamar megszületik a döntés és kevésbé költséges.
- A valóságnak megfelelő ítélet várható anélkül, hogy igénybe kellene venni a hatósági jogalkalmazó szerveket.

A választottbírósági eljárás hátrányai:

- Amennyiben a vita középpontjában a know-how tartalma áll, akkor nehéz lesz olyan választottbírókat találni, aki teljesen hozzáértő módon tudja megítélni a know-how-t.
- A választottbíróság ítéletét nehéz előre megjósolni.

Amikor választottbírósági eljárást kötünk ki a szerződésben, akkor mindig meg kell jelölni pontosan az eljáró választottbíróságot, pl. Nemzetközi Kereskedelmi Kamara mellett működő állandó választottbíróság [International Chamber of Commerce (ICC)].

2.6.9. Irányadó jog és alkalmazandó nyelv

1. *Irányadó jog:* Az irányadó jog mindig annak az országnak a jogát jelenti, amelyet a problémák rendezése – mint például szerződéskötés, értelmezés stb. – során alkalmazni kell. Számos esetben az annak az országnak a jogát jelenti, amelyet a licenciadó megjelöl.

2. *Alkalmazandó nyelv:* Az angol nyelv a leggyakrabban használt és sok esetben a szerződés szövege is angolul készül.

2.6.10. A szabadalmi és védjegylicencia tényének lajstromozása

A szabadalom bejegyeztetése nélkül nem lehet bitorlási perben kártérítési igényt érvényesíteni múltbéli jogsértés vonatkozásában az Amerikai Egyesült Államokban, az Egyesült Királyságban, Ausztráliában, Mexikóban, Chilében stb. Amennyiben nem jegyeztetjük be a szabadalmat, ezért szankciókra számíthatunk Kanadában, Hollandiában, Mexikóban, Venezuelában stb. Védjegylicencia bejegyeztetése nélkül nem lehet bitorlási perben kártérítési igényt érvényesíteni az Amerikai Egyesült Államokban, Brazíliában, Mexikóban, Venezuelában, Kanadában stb.

2.6.11. Jóváhagyás, kapcsolattartás, adózás stb.

Néhány országban a szerződés érvényességéhez hatósági jóváhagyás szükséges. A Hivatalos kapcsolattartás módja: ha megjelöljük a kapcsolattartásért felelős személyeket, úgy az hasznos bizonyulhat a jogok és kötelezettségek teljesítésre történő felhatalmazás, valamint a szerződés módosítása esetén is. Az adózás gyakran változik számos országban. Szükséges rögzítenünk az adóbevallás módját – felkészülve az adózásban bekövetkező változásokra – beleértve a forrásadó mértékét is, amennyiben nincs adózásról kötött szerződés a mi országunkkal.

3. Összegzés

A fentiek alapján látható, hogy a feleknek igen sok részletre kiterjedő, kazuisztikus szerződést kell kötniük annak érdekében, hogy a különböző államokból és jogrendszerekből származó partnerek minél inkább kizárják az elérő jogértelmezés és az ebből adódó jogvita lehetőségét. A szerződéskötés pillanatában a szerződő felek nem szükségszerűen egyenrangúak. Ezért ügyelni kell a jogok és kötelezettségek kiegyensúlyozott tételezésére. Annál is inkább, mert a licencszerződések természetükből adódóan is alkalmat adnak a versenykorlátozásra és erőfölénnyel való visszaélésre. Ezeket pedig valamennyi nagy innovációs rendszer jogában szankcionálják.

Az alábbiakban megismétlünk néhány olyan, a jelen munka tárgykörében felvetődött problémát (illetve ezekkel kapcsolatos következtetést és javaslatot), amely problémákat a szakirodalom és a gyakorlat eddig említés és megoldás nélkül hagyta. Úgy véljük, e problémák általában abból adódnak, hogy – a dologi jogi hagyományoknak megfelelően – a licencszerződések tárgyát hajlamosak a felek (és gyakran a jogalkotó is) statikusan kezelni, míg a valóságban az említett tárgy és az ahhoz fűződő jogok és jogviszonyok rendkívül dinamikus módon változnak.

Az átadott, védett információ és a területiség egymáshoz való viszonya problematikus. Ha a technológia még csak a szabadalmi bejelentés stádiumában van, a

szabadalomengedélyezési eljárás az egyes államokban eltérő eredménnyel járhat, így elképzelhető, hogy a szabadalmi oltalom a licenciadó szándéka szerintinél kevesebb államban szerezhető meg. Megsemmisítési eljárások következtében a már engedélyezett szabadalmi oltalom is megszűnhet. E probléma nem oldható meg a jogszavatosság intézményével, hiszen ilyenkor a licenciadó azért szavatol, hogy az átadás pillanatában az átadott technológián harmadik személynek nincs olyan joga, amely a hasznosítást akadályozná vagy korlátozná. A problémának vagyoni következménye, hogy szélsőséges esetben közkincsre (nem védett technológiára) kötnék a felek licencia szerződést. A licenciaszerződésben ezért külön-külön meg kell határozni, hogy mely országokra terjed ki az ideiglenes vagy végleges szabadalmi oltalom. A licencia szerződésben más rendelkezéseknél pedig rögzíteni kell, hogy milyen hatással van a szerződéses jogokra és kötelezettségekre, ha egy, több vagy az összes államban a szabadalmi hatóságok elutasítása vagy harmadik személyek támadása következtében megszűnik a szabadalmi oltalom.

Általában elfogadott szabály, hogy a licenciadíjat csak a szabadalmi oltalom fennállása alatt lehet követelni. Úgy véljük, teljesen indokolt lehet az oltalom lejárta után is licenciadíjat követelni akkor, ha az oltalmi idő alatt a kialakodtnál kevesebbet fizetett a licenciavevő, mert például olyan „részletfizetési” konstrukcióban állapodtak meg, amely szerint a licenciadíj meghatározott része az oltalom lejárta után válik esedékessé. Erre azonban a feleknek a szerződésben utalniuk kell és a szövegezésből ki kell derülnie, hogy mindkét fél azonosan értelmezi a csökkentett licenciadíjat.

Sem a szakirodalom, sem a szerződési gyakorlat nem eléggé következetes az átadott technológiai információhoz fűződő jogszavatosság tekintetében. A rendes dolgok körében a jogszavatosság nem függ időponttól vagy a dolog védettségi életútjától. A jogszavatosság jóhiszeműségtől független, abszolút követelmény. Ez a szabály a szellemi tulajdonjogok esetén alkalmazhatatlan. Szellemi tulajdonjogok esetén a jogszavatosság mellé be kell vezetni a jóhiszeműség intézményét a szerint, hogy a licenciadó az átadás pillanatában úgy tudta és az elvárható gondosság tanúsítása mellett úgy is tudhatta, hogy harmadik személynek az átadott technológián nincs olyan joga, ami a licenciavevő általi hasznosítást akadályozná vagy korlátozná. Minden egyéb kérdés, nevezetesen, hogy mi történik, ha később kiderül, hogy harmadik személynek mégis vannak akadályozó vagy korlátozó jogai és ehhez milyen szankciót kell rendelni, a licenciaszerződésben más helyeken kell rendezni.

Bár igazán nem tűnik „fair” eljárásnak, hogy az átadott szabadalmat legjobban ismerő fél is kérelmezheti a megsemmisítést, a jogalkotó – úgy tűnik – többre értékeli azon közérdeket, hogy csak védhető, védett információ lehessen visszterhes szerződés tárgya.

Szabadalmi licenciaszerződések esetén indokolt a műszaki segítségnyújtásnak külön szerződésben történő szabályozása. A tiszta szabadalmi licenciaszerződés ugyanis önmagában alkalmas a teljesítésre. Ilyen esetekben az egységes szerkezetben való szabályozás akár hátrányos is lehet, hiszen ha a műszaki betanítással kap-

csolatos, bármely szerződési kikötést – bármilyen okból – módosítani kell. Know-how vagy vegyes licencszerződések esetén azonban – mivel a szerződés műszaki betanítás nélkül gyakorlatilag nem teljesíthető – teljesen indokolatlan a külön szerződésben történő szabályozás.

Felhasznált irodalom

- Bleeker, R. A. – Geissler, B. H. – Lewis, A. – McInnes, R. 2003: Certain Clauses in Know-How and Hybrid Licence Agreements in Several Jurisdictions. *LES Nouvelles*, 37, 1, 10-17. o.
- Gossett, T. J. 2004: The Use of the Capital Asset Pricing Model for Valuing Licensing Portfolios. *LES Nouvelles*, 38, 1, 29-32. o.
- Lontai E. 1978: *A licencszerződések alapvető kérdései*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- Molnár I. 2003: Versenykorlátozó kikötések a licencszerződésekben: a közösségi és hazai versenyjogi szabályozás kérdései. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 108, 3.
- Razgaitis, R. 2003: *Valuation and Pricing of Technology-Based Intellectual Property*. John Wiley and Sons. Inc, Hoboken.
- Rácz L. – Boytha Gy. 1999: A technológiaátadási megállapodások egyes csoportjainak a versenykorlátozás tilalma alóli mentesítése. *Iparjogvédelmi Szemle*, 104, 5.
- Sárközy T. (szerk.) 2001: *Gazdasági törvények kommentárjai*. HVG-Orac, Budapest.
- Török Á. 1999: A verseny- és K+F politika keresztútján. Bevezetés a csoportmentességi szabályozás elméletébe. *Közgazdasági Szemle*, 46, 6, 491-506. o.

Felhasznált jogforrások

1. Római Szerződés az Európai Közösség létrehozásáról, 1957
2. A Bizottság 1996. január 31-ei 240/96/EK rendelete a Szerződés 85. cikke (3) bekezdésének a technológiaátadási megállapodások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról
3. A Bizottság 2004. április 27-ei 772/04/EK rendelete a Szerződés 81. cikke (3) bekezdésének a technológiaátadási megállapodások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról
4. 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról
5. 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről
6. 1995. évi XXXIII. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról
7. 86/1999. (VI. 11.) kormányrendelet a technológiaátadási megállapodások egyes csoportjainak a versenykorlátozás tilalma alól történő mentesítéséről